

سعید لیلازا/ اقتصاددان و استاد تاریخ

راز عصر صفوی

کتاب «تغییرات اجتماعی - اقتصادی در ایران عصر صفوی» که نشر نی آن را با ترجمه هاشم آقاچری منتشر کرده، در واقع رساله دکترای داریوش نویدی در یکی از دانشگاه‌های آمریکاست. این کتاب با یک نگاه جدید به تحولات اقتصادی دوره صفویه نوشته شده است. اگر بخواهید ایران امروز را بشناسید بدون اینکه از صفویه شروع کنید، غیرممکن است و آقای نویدی به زیرزمین تاریخ جدید ایران رفته و فونداسیون را از یک نگاه جدید شکافته و سعی کرده توضیح دهد ایران باوجود همه پیشرفت‌های بزرگ و شگرفی که در دوره صفویه داشت چرا نتوانست از دوران پیشاسرمایه‌داری جلوتر بیاورد و مانند اروپا وارد مناسبات سرمایه‌داری بشود. آقای نویدی اساس مسأله را به استبداد سلطنتی نسبت می‌دهد و اینکه تقریباً تمام ارزش‌افزوده‌های تولیدشده در کارگاه‌های صنعتی چه متعلق به دستگاه سلطنت و چه بیرون از سلطنت به دربار منتقل می‌شد و به‌جای اینکه به‌صورت انباشت سرمایه برگردد به چرخه اقتصاد و اقتصاد را به حرکت دربیآورد، به قول ویتفولگ در دربار خرج شکوهمندسازی می‌شد. اگر خواننده محدودی با مسائل تاریخی و اقتصادی آشنا باشد ممکن است با همه نظرات نویسنده همراه نباشد ولی از این حیث که این کتاب پرتو جدیدی را به تاریخ بسیار مهم دوره صفویه می‌اندازد؛ بویژه از منظر اقتصادی که اصل کارکرد صفویه است، کتاب بسیار مهم و قابل تأملی است چون در این حوزه متأسفانه کتاب‌های بسیار کمی نوشته شده و البته معدود افرادی چون ویلم فلور و رودی مته هم آثار قابل توجهی در این حوزه نوشته‌اند.

آرش خوش‌خو/ روزنامه‌نگار و منتقد

غافل‌گیری

«روایت و سیاست در تاریخ صدر اسلام» نوشته طیب الحبري، اسلام پژوه عرب دانشگاه ماساچوست، به بررسی روایت‌های مشهور دوران خلفای راشدین از ماجرای سقیفه و جانشینی ابوبکر تا انتخاب عمر و قتل عثمان و خلافت علی(ع) و جنگ صفین می‌پردازد. اما ویژگی مهم‌تر کتاب تطابق این روایات با الزامات سیاسی و اجتماعی دوره زندگی مورخ است. مثلاً تاریخ طبری به عنوان مهم‌ترین منبع تاریخ اسلام در سال ۲۹۵ شمسی مطابق با ۳۰۳ قمری نگاشته شده که بیش از ۲۵۰ سال پس از خاتمه دوران خلفای راشدین بوده است. با این حال تاریخ طبری پر است از جزئیات دقیق اتفاقات و همین‌طور متن کامل خطبه‌های خلفا با استناد به روایت‌های برخی از چهره‌های عرب. نویسنده کتاب هوشمندانه این شائبه را وسط می‌کشد که در سیر نقل این روایت‌های پر جزئیات، انگیزه‌های شخصی تاریخ‌نگاران و راویان و همین‌طور اقتضائات خاص دوره بنی‌عباس (دوره‌ای که طبری در آن می‌زیسته) چگونه ساختار این داستان‌های تاریخی را شکل داده‌اند (در واقع بررسی تأثیر قدرت‌های سیاسی روز بر علم حدیث و روایات) و از ورای این بررسی تحلیلی، تصاویر حیرت‌انگیزی از وقایع تاریخی صدر اسلام را مشاهده می‌کنید.

«روایت و سیاست در تاریخ صدر اسلام» را نشر نامک با ترجمه محمدرضا مرادی طادی منتشر کرده است. ترجمه کمی ثقیل است که شاید یک تمهید آگاهانه از سوی مترجم بوده باشد! یک بخش مفصل از توضیحات و ارجاعات و کتاب‌شناسی و نمایه بسیار خواندنی هم در انتهای خود دارد. خواننده باید همان ابتدا هدف نویسنده را درک کند. این‌جا روایت تاریخ دوره خلفای راشدین هدف اول نیست، بلکه شیرجه‌ای است در زوایای پنهان تاریخ به عنوان یک علم دست‌کم گرفته شده. کتاب «روایت و سیاست در تاریخ صدر اسلام» غافل‌گیری بزرگ و مطبوع بازار کتاب در سال جاری بوده است.

علی دهباشی/ مدیرمسئول مجله بخارا

در صیافت صنعتی و شایگان

از میان کتاب‌هایی که در یک سال اخیر خواننده‌ام مایلم دو کتاب را به‌عنوان پیشنهاد مطرح کنم: «فرجام کین‌خواهی کیخسرو» نوشته دکتر محمد صنعتی که نشر شهاب ثاقب منتشرش کرده و کتاب دوم «سلوک در کناره‌ها» مجموعه مقالات محمدمنصور هاشمی درباره زنده‌یاد دکتر داریوش شایگان که نشر فرزانه روز ناشر آن است. دکتر محمد صنعتی، روانپزشک، نویسنده و منتقد ادبی که پیشگام نقد روانکاوانه در ایران است و کتاب‌ها و مقالات متعددی در زمینه نقد روانکاوانه آثار ادبی و چهره‌های فرهنگی دارد، در جستار تحلیلی «فرجام کین‌خواهی کیخسرو» در پی آن است این راز را برملا کند که چرا ایرانیان به حملات کین‌توزانه‌ای علیه توراتیان دست زدند و کیخسرو چرا پس از تمام پیروزی‌ها دچار انفعال شد، دست از قدرت کشید و به عرفان و تزکیه نفس روآورد. دکتر صنعتی، کیخسرو را با ادیب و هملت مقایسه می‌کند و معتقد است کیخسرو به اعتباری الگوی اولین هملت بوده است.

«سلوک در کناره‌ها» هم دربردارنده مجموعه مطالبی است که محمدمنصور هاشمی طی دو دهه مؤانست و مجالست با دکتر شایگان و پژوهش در آراء و آثار او نوشته است. این مطالب از آشنایی‌هایی اولیه دایرةالمعارفی تا ارزیابی‌های تحلیلی و انتقادی درباره سه دوره مختلف اندیشگی شایگان و مفاهیم اصلی مطرح‌شده توسط او را شامل می‌شود. محمدمنصور هاشمی به‌خوبی نشان می‌دهد که اندیشه‌های شایگان متناسب با تغییرات زمانه و شرایط آفاقی و انفسی چه تغییرات و تحولاتی داشته است. برای این پژوهشگر جدی، دقیق و کوشا آرزوی تندرستی و شادمانی و تداوم تولیدات فکری دارم.

